

6. Financieel Crisisplan¹

Het onderstaand financieel crisisplan beschrijft de specifieke maatregelen die het bestuur kan nemen indien het fonds in een situatie van financiële crisis terecht komt. Bij de opstelling van dit plan is rekening gehouden met artikel 29b van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen.

Dit plan vormt een richtlijn. Of het bestuur ook daadwerkelijk overgaat tot genoemde maatregelen is afhankelijk van de omstandigheden van dat moment.

6.1. Crisissituatie en kritische dekkingsgraad

Het bestuur beschouwt als een financiële crisissituatie, een situatie waarbij het volgens eigen beleid noodzaak is de onvoorwaardelijke indexatie aan te tasten. Dit is het geval als de beleidsdekkingsgraad is gezakt beneden het niveau waarop het fonds zonder aantasting van de onvoorwaardelijke indexatie niet meer binnen negen jaar herstelt tot het vereist eigen vermogen. Het niveau is deterministisch benaderd op een dekkingsgraad van 95,8% (zie bijlage 2).

Het bestuur beschouwt als de 'kritische beleidsdekkingsgraad', het niveau waarop het fonds zonder korten van de nominale pensioenaanspraken en pensioenrechten, niet meer binnen negen jaar kan herstellen tot het vereist eigen vermogen.

Een deterministische benadering van de kritische beleidsdekkingsgraad komt uit op 91,6% (zie bijlage). Bij de periodieke evaluatie van dit plan, zal dit cijfer bijgesteld worden.

Het bestuur acht het fonds (weer) uit de situatie van financiële crisis als het fonds zich gedurende 3 aaneengesloten maanden boven het niveau van het minimaal vereist vermogen (ultimo 2021 104%) bevindt.

6.2. Waarschijnlijkheid en impact slechte scenario's (crisissituaties)

Uit analyses in het kader van de ALM studie blijkt dat het fonds met name gevoelig is voor een deflatiescenario. In de ALM studie van 2021 leidde het deflatiescenario tot een dekkingsgraad van 105% na 5 jaar op basis van de SAA per 01/01/2022 (gemiddelde kansen/ cijfers over een 5 jaarsperiode).

Het veronderstelde deflatiescenario ziet er daarbij als volgt uit:

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3	Jaar 4	Jaar 5
Prijsinflatie	-2,0%	-1,0%	0,0%	0,0%	0,5%
10-jaars rente	-1,3%	-1,3%	0,5%	-0,5%	-0,5%
Rendement zakelijke waarden	-25,0%	-15,0%	-5,0%	0,0%	0,0%

De kans om in het deflatie scenario in dekkingstekort te komen is redelijk. De kans op korting van nominale rechten en de mate daarvan is relatief beperkt.

6.3. Grenzen voor beleidsmaatregelen

De volgende tabel laat de grenzen zien die het bestuur als leidraad hanteert voor het nemen van beleidsmaatregelen.

¹ Dit financieel crisisplan is gebaseerd op de cijfers en vastgestelde kasstromen van eind 2021.

120	We kunnen de pensioenen verhogen met de prijzen (indexeren) indien de beleidsdekkingsgraad ook hoger ligt dan de grens waarbij toekomstige indexatie kan plaatsvinden. In bijzondere omstandigheden kan het bestuur hier van afwijken
115	We voldoen aan de wettelijke eisen en hebben geen reservetekort. Deze grens wordt ook wel het vereist eigen vermogen genoemd
110	Vanaf deze grens mogen we de pensioenen gedeeltelijk laten meegroeien met de prijzen
104	Dit is de wettelijke minimumgrens en wordt ook wel het minimaal vereist eigen vermogen genoemd
100	We hebben precies evenveel vermogen als verplichtingen, maar onze buffers zijn te laag
95,8	Noodmaatregel: korten van onvoorwaardelijke indexatie
91,6	Noodmaatregel: korten van de nominale pensioenen

De beleidsmaatregelen inzake korten van de (on)voorwaardelijke indexatie en van de nominale pensioenen worden in de volgende paragraaf verder uitgewerkt, eveneens enkele andere sturingsmiddelen.

6.4. Sturingsmiddelen (inzetbaarheid en financieel beleid)

6.4.1. Mogelijkheid van aanpassing van het beleggingsbeleid

Er wordt getracht om in een vroeg stadium scenario's te onderkennen en maatregelen te nemen. De ALM-studie dient hiervoor als hulpmiddel. In de ALM-studie worden verschillende scenario's doorgerekend en mogelijke maatregelen in beeld gebracht.

Bij deze maatregelen kan gedacht worden aan:

- het verhogen (of juist verlagen) van de gematchte posities;
- de mogelijkheid van opheffen/verlagen van de valuta hedge indien opgenomen in de maatregelen voor een bepaald slecht scenario integraal onderdeel van het beleid. Het fonds ziet een dergelijke maatregel in zo een geval dan ook niet als het opportuun verhogen van het risico teneinde sneller herstel te verkrijgen, maar als een noodzakelijke beheersingsmaatregel ter beperking van het liquiditeitsrisico in dat scenario;
- het toevoegen van inflatie gerelateerde obligaties. In bepaalde scenario's zou toevoeging van inflatie gerelateerde obligaties een toegevoegde waarde kunnen hebben. Deze categorie is toegevoegd aan de strategische mix met een bandbreedte van 0-5%. Vooralnog is de invulling in alle scenario's 0%, maar toevoeging kan onder omstandigheden overwogen worden;
- het verhogen van de ex ante tracking errors om een defensieve positie te kunnen innemen.

Ten aanzien van het effect van eventuele maatregelen met betrekking tot het beleggingsbeleid kan gezegd worden dat zij in het algemeen absoluut risicobeperkend van aard zullen zijn en geen hoger rendement teweeg zullen brengen dan in het vigerende beleid is voorzien. Op basis van de Pensioenwet mogen maatregelen tijdens een tekort immers geen risicoverhoging impliceren.

6.4.2. Beperken (gegarandeerde) indexatie

Reeds in hoofdstuk 5.3.3. is aangegeven dat (default beslissing) niet alleen de voorwaardelijke indexatie, maar ook de onvoorwaardelijke indexatie wordt aangetast als er geen stuurmiddelen meer over zijn die tot direct herstel kunnen leiden.

De inzet van deze maatregel moet waarschijnlijk geacht worden als de gevarezone dan wel de crisissituatie eenmaal bereikt is (mede gezien de beperkte inzetbaarheid en het beperkte effect van de overige sturingsmiddelen). Omtrent afwegingen en communicatie hierbij wordt verwezen naar overige delen van dit plan. De juridische houdbaarheid van het aantasten van de gegarandeerde indexatie alvorens de nominale rechten worden aangetast, is bevestigd door een extern juridisch specialist.

Motivatie van het belang van dit instrument:

Het financiële effect is te benaderen op ca. 1,14% procentpunt² op de voorziening voor pensioenverplichtingen en ca. 1,1% op de dekkingsgraad op jaarbasis. In de verre toekomst zal dit effect zeer langzaam afnemen.

De kracht van dit stuurmiddel schuilt mede in het feit dat dit een 'zeker element van herstel' betreft waarvan het effect niet afhankelijk is van rente of nadere marktomstandigheden. In de 3-jaars herstelperiode is daarom sprake van ruim 3 'zekere' procentpunten herstel uit deze bron.

Beperken van de (gegarandeerde) indexatie is hiermee het centrale en belangrijkste stuurmiddel.

6.4.3. Premieverhoging/ bijstorting werkgever

In hoofdstuk 5.3. en 5.4. is reeds opgenomen dat bij dreiging van aantasting van de onvoorwaardelijke indexatie en opnieuw bij dreiging van korting, het pensioenfonds de onderneming zal benaderen omtrent extra (onverplichte) premieverhogingen of stortingen. In de berekeningen omtrent herstelkracht volgt het bestuur een prudente benadering door geen rekening te houden met een premieverhoging boven het kostendekkend niveau of een eenmalige bijdrage.

Daarbij moet bedacht worden dat een dekkingstekort zich veelal voordoet bij slechte economische omstandigheden waarbij de onderneming weinig of geen ruimte zal hebben voor bijstorting.

Daarbij geldt dat het 'premiestuur' gezien de samenstelling van de deelnemerspopulatie weinig effectief is over de eerste 5-jaarsperiode. Over de lange termijn zijn de effecten ervan wel zichtbaar. De kostendekkende premie bedraagt minder dan 1% van de VPV, zodat voor herstel van één procentpunt de premie dus meer dan verdubbeld zou moeten

---

² Circa 60% van 1,9% onvoorwaardelijke indexatie.

worden. Een beperkte extra storting (van premie of éénmalige bijdrage) heeft nauwelijks effect.

6.4.4. Toepassen gesplitste kortingsregeling/versobering regeling

Ervan uitgegaan moet worden dat deze maatregelen genomen zouden worden zonder de bijpassende premieverlaging. Daarbij geldt de reeds gemaakte opmerking over de beperkte werking van het premiestuur. Wil de maatregel enig effect hebben, dan zou er sprake moeten zijn van een volledige korting op toekomstige opbouw (gesplitste kortingsregeling) dan wel zeer zware versobering van de pensioenregeling, zoals verlaging van het opbouwpercentage of verhoging van de pensioenleeftijd, hetgeen al gauw niet zal stroken met het uitgangspunt van evenwichtige belangbehartiging. Aanpassing van de pensioenregeling is bovendien geen zelfstandige bevoegdheid van het bestuur.

6.4.5. Kortten (afstempelen) van nominale pensioenaanspraken en rechten

Kortten is feitelijk geen gewoon sturingsmiddel, maar een noodmaatregel. Voor de wijze van kortten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.4. De effectiviteit van kortten is groot, immers te vergelijken met een negatieve indexatie. Onderstaande tabel geeft een indicatie van het mogelijke effect van de verschillende maatregelen bij een gekozen mate van inzet van de betreffende maatregel. Het effect is groter of kleiner als de mate van inzet groter of kleiner is. Daarnaast laat de tabel zien welke belangengroepen door de maatregel worden geraakt.

Om de effecten te bepalen is uitgegaan van een dekkingsgraad van 100%. Het effect van de diverse maatregelen is als volgt:

Maatregel	Belangengroep	Jaarlijks effect in % - punt op de dekkingsgraad
Niet toekennen 1% voorwaardelijke indexatie	Alle belangengroepen (m.u.v. werkgever)	+ 0,31%
Niet toekennen 1% gegarandeerde indexatie	Alle belangengroepen (m.u.v. werkgever)	+ 0,53%
Aanpassen beleggingsbeleid	Actieven	n.t.b.
Premie verhogen met 1% van de grondslag (grondslag = € 31 mln.)	Werkgever, en/of werknemer	+ 0,04%
Extra storting van € 1 miljoen	Werkgever	+0,12%
Kortten alle pensioenen en aanspraken met 1%	Actieven en niet-actieven	+ 1,05%
Kortten actieven met 1%	Actieven	+ 0,24%
Kortten niet-actieven met 1%	Niet-actieven	+ 0,87%

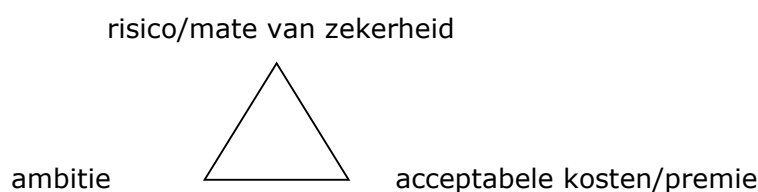
6.4.6. Samenvatting van de sturingsmiddelen en hun inzetbaarheid

Maatregel	Getroffen groepen	Effectiviteit	Benodigde partijen
Premieverhoging (6.4.3)	Werkgever, mogelijk actieven bij verhaal	Gering (weinig premiestuur)	Sociale partners

Bijstorten (6.4.3)	Werkgever	Afhankelijk bijstorting	Werkgever
Beperken (gegarandeerde) indexatie (6.4.2.)	Alle deelnemers	Groot	Geen (bestuur bepaalt)
Gesplitste kortingsregeling/ versoberen regeling (6.4.4)	Actieve deelnemers	Gering	Bestuur/ Sociale partners
Beleggingsbeleid (6.4.1)	Mogelijk alle deelnemers door verlaagde indexatieverwachting	Mogelijkheden formeel beperkt tijdens tekort situatie.	Geen (bestuur bepaalt)
Korten aanspraken en rechten (6.4.5)	Alle deelnemers	Groot	Geen (bestuur bepaalt)

6.5. Evenwichtige belangenafweging

Bij de belangenafweging heeft het bestuur laten meewegen de onderlinge relaties die er bestaan tussen:

waarbij het maximaliseren van twee van de drie doelstellingen ten koste gaat van de derde doelstelling. Als bijvoorbeeld het vervullen van de ambitie tegen acceptabele kosten de hoogste prioriteit heeft, dan zal dit ten koste van de zekerheid gaan (d.w.z. het fonds moet grotere risico's nemen). Als zekerheid en acceptabele kosten de hoogste prioriteit hebben, dan zal dit ten koste van de ambitie gaan. Als ten slotte ambitie en zekerheid de hoogste prioriteit hebben, zal dit ten koste van de acceptabele kosten gaan. Het bestuur zal, gegeven deze onderlinge relaties, een optimalisering tussen deze drie doelstellingen trachten te realiseren.

Op grond van de doelstelling van het fonds, de inzetbaarheid, besluitvorming en effectiviteit van de verschillende maatregelen en de impact op de verschillende belangengroepen, verwacht het bestuur in volgorde van onderstaande tabel de volgende acties te ondernemen.

Volgorde van de sturingsmiddelen

Volgorde te nemen maatregelen		Gevarenzone	Crisissituatie
1	Niet volledig toekennen voorwaardelijke indexatie (6.4.4.)	X (dg < 120% of lager dan TBI-grens)	
1a	Maatregelen beleggingsbeleid cfm Beleggingsvooruitzichten (6.4.1)	X	X

2	In overleg met sponsor voor premieverhoging (6.4.3.)	X	X
2a	In overleg met sponsor voor bijstorting (6.4.3.)		X
3	Niet volledig toekennen onvoorwaardelijke indexatie (6.4.2.)		X
3a	Overige stuurmiddelen (6.4.4.)		X
4	Korten (6.4.5.)		X

Bij het uitgangspunt dat, bij het in een herstelplan niet realiseerbaar zijn van het minimaal vereist vermogen, eerst de onvoorwaardelijke indexatie wordt aangetast vóórdát de nominale rechten worden aangetast, heeft het bestuur rekening gehouden met:

- het feit dat het bestuur zelf verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van de modaliteit waarin/volgorde waarin aanspraken/rechten indien noodzakelijk worden aangetast;
- het feit dat het aantasten van de voorwaardelijke rechten, dat vooraf gaat aan het aantasten van de onvoorwaardelijk geïndexeerde rechten bij Provisum met name de jongere generatie treft. Daarom acht het bestuur het passend dat daarna een maatregel wordt genomen die met name de oudere deelnemers treft;
- het feit dat gedurende de opbouw van de gegarandeerde indexatie op basis van de toen vigerende Pensioen- & spaarfondsenwet directe aantasting van rechten bij een dekkingstekort verplicht was als er geen afdoende stuurmiddelen meer voorhanden waren. Het uitzicht van korting van de gegarandeerde indexatie bij een beleidsdekkingsgraad van minder dan 104,0% bestond dus al bij de opbouw ervan;
- het feit dat gezien de leeftijdsopbouw van het fonds weinig stuurmiddelen effectief geacht kunnen worden en dit het enige zekere en effectieve middel is om de nominale rechten te behoeden voor korting.

Mochten de nominale aanspraken/rechten toch moeten worden aangetast, dan heeft het bestuur het uitgangspunt dat bij het korten van de nominale rechten een korting van alle categorieën gepensioneerden, slapers en actieven naar evenredigheid zal plaatsvinden (default beslissing). Zie ook paragraaf 5.4.

Hier kan het bestuur van afwijken. Met name als er sprake is van een 'scheve verhouding' van indexatie in de afgelopen 10 jaar tussen actieven en postactieven kan daarmee rekening gehouden worden. Ook kan het bestuur tot specifieke ingrepen in de eindloonsystematiek (backservice uitsluiting) overwegen nu er sprake is van naast elkaar bestaan van aanspraken in een (premiëvrije) eindloon regeling, een middelloonregeling en een beschikbare premieregeling. Het geven van backservice in de eindloonregeling kan onevenwichtig zijn bij een (langdurig) stoppen van indexatie van (gegarandeerde) aanspraken en rechten. Deze maatregel veronderstelt wel aanpassing van de pensioenregeling en dus medewerking van sociale partners.

Ten aanzien van de opgebouwde aanspraken in de beschikbare premieregeling is geen korting aan de orde.

Herstel van korting van nominale rechten en gegarandeerde indexatie

Herstel van korting, van nominale rechten en gegarandeerde indexatie vindt plaats cfm. het bepaalde in hoofdstuk 5.5.

6.6. Besluitvormingsproces in crisissituatie

In een financiële crisissituatie geldt in principe de reguliere besluitvormingsprocedure. De vergaderfrequentie zal daarbij echter worden opgevoerd tot minstens 8x per jaar. De statuten kennen sinds 2012 een specifieke (verkorte) procedure indien er spoedeisend beslissingen genomen moeten worden. Daarvan kan wellicht sprake van zijn in een situatie van financiële crisis, maar daarvan kan ook buiten een financiële crisis sprake zijn.

6.7. Communicatie

Een situatie waarin de beleidsdekkingsgraad gezakt is onder de norm van het minimaal vereist vermogen, zal binnen twee weken na het einde van de maand waarin deze situatie is ingetreden, aan alle deelnemers, slapers en gepensioneerden schriftelijk (met een op naam gestelde brief) kenbaar worden gemaakt.

Bij de communicatie omtrent aantasting van onvoorwaardelijke indexatie of korting zullen de brieven hieromtrent zoals opgesteld door DNB en AFM en de Pensioenfederatie model staan. De communicatie zal zo veel mogelijk op B1-niveau worden opgesteld. De nadere communicatie over de financiële crisissituatie zal gedurende die situatie iedere bestuursvergadering separaat geagendeerd worden. De communicatiespecialist van Cofra Amsterdam C.V. danwel C&A Nederland zal bij dit agendapunt worden uitgenodigd. Een financiële crisissituatie kan tevens een crisissituatie zijn zoals bedoeld in het crisiscommunicatieplan. Dan gelden de communicatieprocedures zoals in dat plan zijn opgesteld. Het financiële crisisplan is te vinden op de website van de stichting.

6.8. Periodieke update

Het crisisplan zal periodiek door het bestuur op zijn actualiteit en uitvoerbaarheid worden getoetst.

Bijlage – Dekkingsgraadsjabloon (behorende bij het Financieel crisisplan)

Dekkingsgraadsjabloon zonder en met aantasting van de onvoorwaardelijke indexatie

Zonder aantasting onvoorwaardelijke indexatie

jaar	ΔDG (oorzaken voor mutaties van de dekkingsgraad)									DG ultimo %	Beleids- DG ultimo	parameters			
	DG primo	premie	uitkering	indexering	rente	rendement	vrijval	overig	M totaal			premie	indexatie	indexatie	beleggings-
	%	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt			%	%	onvoorw. %	voorw. %
2022	95,8	-0,1	-0,2	-1,1	0,0	2,3	1,1	0,2	2,2	98,0	96,9	29,2	1,9	0,0	1,9
2023	98,0	-0,1	-0,1	-1,1	0,0	2,1	1,1	0,3	2,2	100,2	99,1	29,2	1,9	0,0	2,0
2024	100,2	-0,1	0,0	-1,1	0,0	2,0	1,0	0,3	2,1	102,3	101,3	29,2	1,9	0,0	2,1
2025	102,3	-0,2	0,1	-1,1	0,0	2,0	1,0	0,3	2,1	104,4	103,4	29,2	1,9	0,0	2,2
2026	104,4	-0,2	0,2	-1,0	0,0	2,0	1,0	0,3	2,3	106,7	105,6	29,2	1,9	0,0	2,2
2027	106,7	-0,2	0,3	-1,0	0,0	2,0	1,0	0,3	2,4	109,1	107,9	29,2	1,9	0,0	2,3
2028	109,1	-0,3	0,4	-1,0	0,0	2,0	1,0	0,3	2,4	111,5	110,3	29,2	1,9	0,0	2,3
2029	111,5	-0,3	0,5	-1,0	0,0	1,9	1,0	0,3	2,4	113,9	112,7	29,2	1,9	0,1	2,3
2030	113,9	-0,3	0,7	-1,3	0,0	1,9	0,9	0,3	2,2	116,1	115,0	29,2	1,9	0,5	2,3
2031	116,1	-0,4	0,8	-1,6	0,0	1,7	0,9	0,3	1,7	117,8	117,0	29,2	1,9	1,0	2,4
2032	117,8														

Met aantasting onvoorwaardelijke indexatie

jaar	ΔDG (oorzaken voor mutaties van de dekkingsgraad)									DG ultimo %	Beleids- DG ultimo	parameters			
	DG primo	premie	uitkering	indexering	rente	rendement	vrijval	overig	M totaal			premie	indexatie	indexatie	beleggings-
	%	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt			%	%	onvoorw. %	voorw. %
2022	91,6	0,0	-0,3	0,0	0,0	2,2	1,0	0,1	3,0	94,6	93,1	29,2	0,0	0,0	1,9
2023	94,6	-0,1	-0,2	0,0	0,0	2,0	1,0	0,3	3,0	97,6	96,1	29,2	0,0	0,0	2,0
2024	97,6	-0,1	-0,1	0,0	0,0	1,9	1,0	0,3	3,0	100,6	99,1	29,2	0,0	0,0	2,1
2025	100,6	-0,2	0,0	0,0	0,0	2,0	1,0	0,2	3,0	103,6	102,1	29,2	0,0	0,0	2,2
2026	103,6	-0,2	0,2	0,0	0,0	2,0	1,0	0,2	3,2	106,8	105,2	29,2	0,0	0,0	2,2
2027	106,8	-0,2	0,3	-1,0	0,0	2,0	1,0	0,3	2,4	109,2	108,0	29,2	1,9	0,0	2,3
2028	109,2	-0,3	0,4	-1,0	0,0	2,0	0,9	0,4	2,4	111,6	110,4	29,2	1,9	0,0	2,3
2029	111,6	-0,3	0,5	-1,0	0,0	1,9	0,9	0,4	2,4	114,0	112,8	29,2	1,9	0,1	2,3
2030	114,0	-0,4	0,7	-1,3	0,0	1,9	0,9	0,2	2,0	116,0	115,0	29,2	1,9	0,5	2,3
2031	116,0	-0,4	0,8	-1,6	0,0	1,7	0,9	0,3	1,7	117,7	116,9	29,2	1,9	1,0	2,4
2032	117,7														